

# INHOUD

<b>DANKWOORD</b>	V
<b>LIJST VAN AFKORTINGEN</b>	VII
<b>INHOUD</b>	IX
<b>LIJST VAN TABELLEN</b>	XVII
<b>LIJST VAN FIGUREN</b>	XIX
<b>ALGEMENE INLEIDING</b>	1
<b>HOOFDSTUK 1. PROBLEEMSTELLING</b>	3
1.1. Groeiende stedelijke (lokale) uitdagingen door urbanisatie en klimaatverandering	3
1.2. Beperkt juridisch onderzoek naar urban nature-based solutions en de rol van lokale besturen	13
<b>HOOFDSTUK 2. ONDERZOEKSVRAGEN EN -OPBOUW</b>	17
<b>HOOFDSTUK 3. ONDERZOEKSMETHODEN</b>	20
3.1. Rechtsvergelijkende methode	20
3.2. Rechtshistorische methode	22
<b>HOOFDSTUK 4. ONDERZOEKSBEPERKINGEN</b>	24
<b>DEEL I. NATURE-BASED SOLUTIONS VOOR KLIMAATBESTENDIGE VLAAMSE STEDEN</b>	25
<b>INLEIDING</b>	27
<b>HOOFDSTUK 1. KLIMAATBESTENDIGHEID</b>	28
1.1. Link met klimaatadaptatie	28
1.2. Link met duurzame ontwikkeling: klimaatbestendige ontwikkeling of <i>climate resilient development</i>	31

<b>HOOFDSTUK 2. NATURE-BASED SOLUTIONS</b>	<b>35</b>
2.1. Erkenning door internationale wetenschappelijke onderzoeksorganen	35
2.2. Definiëring door internationale organisaties	36
2.3. Classificering, categorisering, typering	41
2.3.1. Multilevel classificatiebenadering	42
2.3.2. Classificatie op basis van ecosysteemdiensten en het niveau van engineering	45
2.3.3. Duolevel classificatiebenadering	48
<b>HOOFDSTUK 3. STEDEN</b>	<b>50</b>
3.1. Bestuurlijk organisatierecht in het Vlaams Gewest	50
3.2. Ruimtelijke organisatie in het ruimtelijk ordeningsbeleid	52
<b>DEELBESLUIT</b>	<b>57</b>
<b>DEEL II. VERPLICHTINGEN (VAN LOKALE BESTUREN) OM STEDEN KLIMAATBESTENDIG TE MAKEN</b>	<b>61</b>
<b>INLEIDING</b>	<b>63</b>
<b>HOOFDSTUK 1. INTERNATIONAAL KADER</b>	<b>64</b>
1.1. Doorwerking van het internationaal recht ten aanzien van lokale besturen	66
1.2. Verdragen	72
1.2.1. Klimaatverdragen van de Verenigde Naties	75
A. Doelstellingen en verplichtingen	75
B. Link met nature-based solutions	88
C. Lokale besturen	90
1.2.2. Verdrag van de Verenigde Naties inzake biologische diversiteit	91
A. Doelstellingen en verplichtingen	91
B. Link met klimaatverandering en nature-based solutions	93
C. Lokale besturen	100
1.2.3. Verdrag van de Verenigde Naties ter bestrijding van woestijnvorming	102
A. Doelstellingen en verplichtingen	102
B. Link met klimaatverandering, biologische diversiteit en nature-based solutions	106

C. Lokale besturen	108
1.2.4. Overeenkomst inzake watergebieden die van internationale betekenis zijn, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels	109
A. Doelstellingen en verplichtingen	109
B. Link met klimaatverandering, biodiversiteit en nature-based solutions	113
C. (Voor)stedelijke watergebieden	115
1.2.5. Tussenbesluit	118
1.3. Internationaal gewoonterecht	121
1.3.1. Resolutie nr. A/76/300 (2022) – Right to a clean, healthy and sustainable environment	125
1.3.2. Resolutie nr. UNEP/EA.5/Res.5 (2022) – Nature-based solutions for supporting sustainable development	131
1.3.3. Tussenbesluit	132
1.4. Beginselen van internationaal milieurecht	133
1.4.1. Duurzaamheidsbeginsel	136
1.4.2. Voorzorgsbeginsel	138
1.4.3. Preventiebeginsel	140
1.4.4. Integratiebeginsel	143
1.4.5. Beginsel van intergenerationele en intragenerationele billijkheid	144
1.4.6. Veerkrachtbeginsel	146
1.4.7. Beginsel van eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen	148
1.4.8. Effectiviteitsbeginsel	150
1.4.9. Tussenbesluit	152

**HOOFDSTUK 2. EUROPEES KADER** 154

2.1. Unierecht	154
2.1.1. Primair Unierecht	154
A. Begrip “ruimtelijke ordening”	154
B. Een duurzame ruimtelijke ontwikkeling als doelstelling van de Europese Unie	157
C. Bevoegdheid en besluitvorming	161
a. Bevoegdheidstoedeling van ruimtelijke ordening	162
b. Wetgevingsprocedure in geval van wetgevingsinitiatief waarbij maatregelen betrokken zijn die een impact hebben op de ruimtelijke ordening	172
c. Subsidiariteits- en evenredigheidsbeginsel in het kader van bevoegdheidsuitoefening op het gebied van de ruimtelijke ordening	175

d. Toepassing: het voorstel van de Europese Natuurherstelverordening	178
2.1.2. Secundair Unierecht	183
A. Doorwerking van het Unierecht ten aanzien van lokale besturen	184
B. Europese Klimaatverordening	187
a. Doelstellingen en verplichtingen	189
b. Lokale besturen	193
C. Europese Natuurherstelverordening	194
a. Doelstellingen en verplichtingen	196
i. Doelstellingen	196
ii. Op herstel gerichte streefdoelen en verplichtingen (voor stedelijke ecosystemen)	197
b. Lokale besturen	204
D. Richtlijn Stedelijk Afvalwater	207
a. Doelstellingen en verplichtingen	207
b. Lokale besturen	209
E. Tussenbesluit	210
2.2. Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	214
2.2.1. Doorwerking van de mensenrechten ten aanzien van de lokale besturen	216
2.2.2. Geen algemeen recht op een <i>clean, healthy and sustainable environment</i>	218
2.2.3. Vergroenen van mensenrechten	220
A. Milieugevaren en -rampen	222
a. Toepasselijkheid en noodzakelijkheid	222
b. Positieve verplichtingen	226
B. Klimaatmitigatie	230
a. Toepasselijkheid en noodzakelijkheid	233
b. Positieve verplichtingen in de klimaatcontext	236
C. Klimaatadaptatiemaatregelen als positieve verplichting onder de rechten van het EVRM	238
2.2.4. Tussenbesluit	242
<b>HOOFDSTUK 3. NATIONAAL KADER</b>	<b>243</b>
3.1. Het socio-economische grondrecht op de bescherming van een gezond leefmilieu	243
3.1.1. De wetgevende macht speelt de hoofdrol	245
3.1.2. Hebben lokale besturen ook een (bij)rol te vervullen?	252
A. Reglementaire bestuurlijke rechtshandeling(en)	253
B. Individuele bestuurlijke rechtshandeling(en)	256
C. Evolutie: opname standstillverplichting in sectorale wetgeving	259

3.1.3.	Link met algemene beleidsdoelstelling inzake duurzame ontwikkeling	261
3.1.4.	Tussenbesluit	266
3.2.	De burgerlijke mensenrechten via HvB Brussel (2 <sup>de</sup> k.) 30 november 2023, nrs. 2021/AR/1589, 2022/AR/737 en 2022/AR/891, ‘vzw Klimaatzaak’	268
3.2.1.	Naar een ander toepassingsgebied <i>ratione materiae</i> (klimaatadaptatie)	269
	A. De positieve verplichtingen onder de artikelen 2 en 8 EVRM	270
	B. Samenhang met de zorgplicht onder de artikelen 1382-1383 (oud) BW	277
3.2.2.	Naar een ander toepassingsgebied <i>ratione personae</i> (lokale besturen)	278
3.2.3.	Tussenbesluit	280
	<b>DEELBESLUIT</b>	282
	<b>DEEL III. KLIMAATADAPTATIEBEVOEGDHEID EN DE REALISATIEGERICHTE INSTRUMENTEN VAN LOKALE BESTUREN IN HET VLAAMS GEWEST</b>	289
	<b>INLEIDING</b>	291
	<b>HOOFDSTUK 1. KLIMAATADAPTATIE: EEN BEVOEGDHEID VAN HET LOKALE BESTUURNIVEAU?</b>	292
1.1.	Legaliteitsbeginsel	294
1.2.	Bijzondere bevoegdheidsgronden	295
1.3.	Algemene bevoegdheidsgrond	299
	1.3.1. Invulling gemeentelijk belang	299
	1.3.2. Territoriale beperking van gemeentelijke bevoegdheden	302
1.4.	Taken van medebewind	304
	1.4.1. Opstellen van hemelwater- en droogteplannen	304
	1.4.2. Beheren van de onbevaarbare waterlopen (derde categorie)	310
	1.4.3. Aanleggen, wijzigen, verplaatsen en opheffen van gemeentewegen	311
1.5.	Taken van gemengd belang	313
	1.5.1. De lokale besturen in hun hoedanigheid van beleidsmakende en normstellende overheid binnen het omgevingsrechtelijke kader	313

A.	Beleidsmakende omgevingsrechtelijke instrumenten	314
B.	Normstellende omgevingsrechtelijke instrumenten	322
1.5.2.	De lokale besturen in hun hoedanigheid van realisatiegerichte overheid in het licht van de klimaatverandering	327
A.	De totstandkoming van de realisatiegerichte instrumenten voor de regionalisering (1946-1980)	329
a.	Besluitwet betreffende den stedenbouw (1946): de ruilverkaveling als eerste realisatiegericht instrument in een stedelijke context	329
b.	Wet op de vrijwillige ruilverkaveling (1949) en wet op de ruilverkaveling uit kracht van wet (1956): de ruilverkaveling als eerste realisatiegericht instrument in landelijke gebieden	330
c.	De Stedenbouwwet (1962): herneming en aanvulling van de realisatiegerichte instrumenten	336
B.	De bijzondere wet tot hervorming der instellingen (1980)	339
C.	De verdere ontwikkeling van de realisatiegerichte instrumenten na de regionalisering (1980-2025)	340
a.	Decreet houdende oprichting van de Vlaamse Landmaatschappij (1988): het intreden van de landinrichting als integraal planconcept ter afweging van verschillende realisatiegerichte instrumenten in landelijk gebied	340
b.	Decreet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening (1999) en de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (2009): introductie van het recht van voorkoop als nieuw realisatiegericht instrument	346
c.	Decreet betreffende het oprichten van de Vlaamse Grondenbank en houdende wijzigingen van diverse bepalingen (2006): een bijkomende afdeling van de VLM	353
d.	Decreet betreffende de landinrichting (2014): uitbreiding (inzetbaarheid) van realisatiegerichte instrumenten voor lokale besturen in heel ‘de ruimte’	356
i.	Doelstelling	356
ii.	Procedures	359
iii.	Instrumenten	360
e.	Instrumentendecreet (2023): optimaliseren en harmoniseren voor een efficiëntere realisatiegerichte overheid?	364

i. Doelstelling	365
ii. Procedure(s)	366
ii.i. Vereenvoudigde procedure	370
ii.ii. Gedifferentieerde procedure	387
iii. Instrumenten	389
D. Analyse	395
1.6. Tussenbesluit	405
<b>HOOFDSTUK 2. REALISATIEGERICHTE INSTRUMENTEN VAN LOKALE BESTUREN VOOR NBS IN VLAAMSE STEDEN</b>	<b>407</b>
2.1. Instrumenten van grondmobiliteit	413
2.1.1. Vrijwillige herverkaveling	414
2.1.2. Herverkaveling uit kracht van wet	420
2.2. Instrumenten van verwerving	428
2.2.1. Lokale grondenbank	429
2.2.2. Recht van voorkeur	434
2.2.3. Recht van voorkoop	440
2.2.4. Koopplicht	444
2.3. Instrumenten van inrichting	451
2.3.1. Inrichtingswerken	452
2.3.2. Wettelijke erfdiensbaarheden tot openbaar nut	463
A. ... die een gebruiksbeperking oplegt in functie van de bescherming van bestaande (en/of herstellde) NBS en ter ondersteuning van werken ter realisatie of herstel van NBS door de overheid	465
B. ... ter ondersteuning van werken ter realisatie of beheer van specifieke NBS door de overheid	467
C. ... die een gebruiksbeperking oplegt in functie van de bescherming en het herstel van bestaande NBS (aangevuld met andere normen die werken faciliteren ter realisatie van NBS door particulieren)	468
2.3.3. Stedenbouwkundige lasten	474
A. Soorten lasten	475
a. Verplicht op te leggen lasten	476
b. Facultatieve lasten	477
B. Geldigheidsvereisten	494
2.4. Instrumenten van beheer	499
2.4.1. Beheerovereenkomst	499
2.4.2. Dienstenvergoeding	506
2.5. Tussenbesluit	510
<b>DEELBESLUIT</b>	<b>519</b>

INHOUD

**ALGEMEEN BESLUIT** 523

**BIBLIOGRAFIE** 543

Internationaal recht 543

Europees recht 550

Nationaal recht 551

    A. Belgisch recht 551

    B. Nederlands recht 561